

Skolekonferanse

21.11.2016

Hva er SPISS?

- * Kurs og forelesninger
- * Opplæring og veiledning
  - * Pårørende
  - * Personer med egen diagnose
  - * Fagfolk
- * Vurdering av diagnoser
- * Nettbutikk: Hefter/bøker fra SPISS Forlag + andre autismerelaterte produkter

Nettadresse: www.spiss.no
 Besøksadresse: Frysjøveien 33b, 0884 Oslo
 Postadresse: Dr. Dedichensvei 90, 0675 Oslo

Navn: Christin Hagen
 Telefon: 91 84 24 09
 E-post: christin@spiss.no

Torill Fjæran-Granum
 Spesialpedagog
 Daglig leder

Eil Marte Rusten
 Atferdsterapeut

Anne Gro Innstrand
 Psykologspesialist

Dag Gladmann Sarheim
 Spesialpedagog

Christin Hagen
 Spesialpedagog

AutismSpectrumDisorder

Autismespekterforstyrrelse
Barneautisme
A-typisk autisme
Asperger syndrom

Hva kjennetegner autisme?

Hovedvanskene:

- * Kommunikasjon og språk
- * Samspillsferdigheter
- * Reaksjoner på omgivelsene

Elias

- * En far sin historie....

Evnenivå

- * Avhengig av diagnosesammensetning
- * Gode evner
- * Deltagelse ut fra evner
- * Ikke sykdom, men livslang tilstand

Ulike alvorlighetsgrader

- * Nivå 3: Krever svært betydelig støtte
- * Nivå 2: Krever betydelig støtte
- * Nivå 1: Krever noe støtte

Komorbiditet (to eller flere lidelser forekommer sammen):

- * Mental retardasjon
- * Down syndrom
- * Motoriske vansker
- * Tale- og språkvansker
- * AD/HD – ADD – OCD (Obsessive-Compulsive Disorder)
- * Depresjon

Komorbiditet (to eller flere lidelser forekommer sammen):

- * Søvnforstyrrelser
- * Sensoriske problemer
- * Mage-/ tarmproblemer
- * Epilepsi
- * Kognitive funksjonsområder (indre motivasjon???)
- * Viktig å fange barnets oppmerksomhet, - barnet må se sammenheng mellom ord og bilde (visuell støtte)

Faglige utfordringer

- * Hvordan møte eleven....

Rettigheter

- * Opplæringsloven § 1-3 sier at alle elever har rett til tilpasset opplæring
- * Opplæringsloven kap. 9 § 9a-1,
- * hvor det står at alle elever i grunnskolar og videregående skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjer helse, trivsel og læring.
- * NOU 2009 viser til St.meld. 30 (2003-2004)
Kultur for læring,

Hvordan møte eleven?

Indre eller ytre årsaksforklaringer?

Skole/ undervisning

- * Oppgave:
- * Write the following words in an alphabetical order
  - * (the order they come in the alphabet)
  - * A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X
- * apple pumpkin log river fox pond

Autistisk tanke

* 1. aelpp	apple
* 2. ikmnpvu	pumpkin
* 3. glo	log
* 4. eirrv	river
* 5. fox	fox
* 6. dnop	pond

Skolevegning?

Skolevegringsatferd defineres som elevmotivert vegring mot å gå på skolen eller vansker med å bli på skolen hele dagen.

Kearney & Silverman (1996)

Skolefravær:

- * Gyldig fravær (sykdom, permisjoner...)
- * Skulk
- * Skolefobi
- * Skoleangst

Hva gjør elever med ASD spesielt sårbare?

- * Forståelsesvansker
- * Organiseringsvansker
- * Sosiale vansker
- * Perseptuelle vansker
- * Stressfølsomhet

Hva hjelper?

- * Skoledeltakelse øker hvis elevene føler seg anerkjent og støttet faglig og sosialt
- * Viktig å komme frem med god og hurtig intervensjon for familier med barn som er i ferd med å falle ut av skolen
- * Viktig med god kontakt mellom skole og hjem

Gode tiltak

- * Jobbe forebyggende med sosiale ferdigheter og relasjoner
- * Øke kunnskap og forståelse for diagnostiske utfordringer
- * Tiltak for å hjelpe eleven å «føle seg hjemme» på skolen, inkludert mot til å innføre «ukonvensjonelle» tiltak
- * Støtte fra skolens ledelse

Gode tiltak forts.

- * Reager raskt, reager på mistanke!
- * Let etter årsaker – vær detektiv!
- * Hør på foreldrene!
- * Ha økt oppmerksomhet og kontakt knyttet til overganger og etter ferier og sykdom
- * Økt kunnskap om tidlige tegn på skolevegring

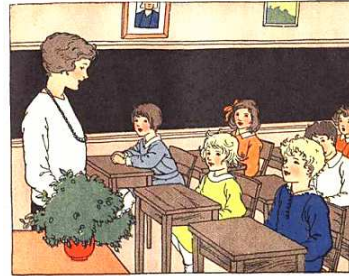
Tiltak

- * Tilrettelegging for trygghet og forutsigbarhet
- * Bli møtt hyggelig på skolen
- * Ukonvensjonelle/kreative løsninger (Bli fulgt, egen inngang, alternativt friminutt...)
- * Bedre sosial tilhørighet og øke sosial kompetanse
- * Fadderordning eller assistent, miljøterapeut
- * Skoleveien
- * Minst mulig styr om særlige ordninger
- * Venne eleven til ubehag (eksponering), for eksempel ved å jobbe i lange økter
- * Belønningssystemer
- * Gi beskjeder etc. uten for mye oppstuss
- * Undervisning i skjermet situasjon (gruppe eller alene)

Forebyggende faktorer

- * Gode strategier i hverdagen
- * Selvførlståelse
- * Selvstendighet
- * Optimisme
- * Å være flink til noe
- * Nødutganger og tilfluktsrom
- * Tillit
- * Struktur
- * Felles problemforståelse
- * Tilpassede krav
- * Et godt nettverk
- * Sosial støtte

Forebyggende tiltak

- * Tilpassing av krav (hvordan)
  - * Struktur
  - * Vi-opplevelser
  - * Tid
  - * Å få bli ferdig
  - * Å få bli klar
  - * Bestiklinger og lønn
  - * Motiverende handlinger
  - * Motiverende støtte ved overganger
  - * Krav og påminnelser uten press
  - * Valg

Organisatoriske vansker:

- * Vanskelig å forestille seg fremtidige hendelser
- * Å planlegge
- * Beregne tid...
- * Seinere
- * Snart
- * Straks

Utfordringer

- * Brudd på rutiner
- * Brudd på forventninger
- * Overraskelser
- * Uforutsigbare situasjoner
- * Finne handlingsalternativ da det ikke går som planlagt

Reaksjoner

- * Konsentrasjon
- * Hukommelse
- * Usikkerhet
- * Urolig
- * Frustrasjon
- * Hang-ups
- * Gjentakende spørsmål

Usynlige vansker

- * Andre ser ikke hva som er problematisk
- * Andre blir irritert og forvirret
- * Andre ser ikke hva slags hjelp de trenger

- * Ser ikke selv hva slags hjelp de trenger
- * Klarer ofte ikke sette ord på hva som er vanskelig

Endringer

- * Overgangsfaser
  - * Hjem/ barnehage
  - * Barnehage/ barneskole
  - * Barneskole/ ungdomsskole
  - * Ungdomsskole/ videregående
  - * Videregående/ voksenlivet – egen bolig mm

Stressfaktorer

- * Tap av kontroll og oversikt
- * Sosiale vansker, misforståelser
- * Hypersensitivitet

Tap av kontroll og oversikt

- * Mangel på struktur og forutsigbarhet
- * Nye og uoversiktlige situasjoner
- * Tidspress
- * Krav til eget initiativ

Tap av kontroll og oversikt...

- * For vanskelig oppgaver
- * For enkle oppgaver
- * Tidspress – mas
- * Krav om skjønnsmessig utforming/- vurdering
- * Flere oppgaver samtidig
- * Prioritere eller velge
- * Planlegge

Tap av kontroll og oversikt

- * Manglende struktur – kaos
- * Nye omgivelser
- * Brudd på rutiner – overraskelser
- * Uforutsigbar venting – pauser
- * Bli forhindret i å fullføre
- * Gjøre feil – mislykkes
- * Nye oppgaver

Stress og belastning

Grunnleggende belastningsfaktorer

- * Dårlig forståelse av sammenhenger
- * Eksekutive vansker
- * Mangelfull struktur
- * Søvnvansker
- * Sensorisk overbelastning
- * For mange eller for høye krav i hverdagen
- * Familierelaterte problemer
- * Ensomhet
- * Å være utenfor
- * Kraftige følelser i omgivelsene
- * Desember
- * Store livshendelser
- * Allergier
- * Smertetilstander
- * Relasjonsvansker

Stress og belastning

Situasjonsbestemte belastningsfaktorer (hverdagshendelser)

- * Krav
- * Konflikter
- * Å ikke forstå
- * Forbigående smerter
- * Plutselige lyder
- * Vikarer
- * Personale eller andre brukere man ikke liker
- * Plutselige forandringer
- * Å ikke strekke til
- * Mat
- * Urettferdigheter
- * Høytider og fester
- * Fastholdinger

Hva hjelper?

- * Skoledeltakelse øker hvis elevene føler seg anerkjent og støttet faglig og sosialt
- * Viktig å komme frem med god og hurtig intervensjon for familier med barn som er i ferd med å falle ut av skolen
- * Viktig med god kontakt mellom skole og hjem

Viktige faktorer i gode tiltak

- * Jobbe forebyggende med sosiale ferdigheter og relasjoner
- * Øke kunnskap og forståelse for diagnostiske utfordringer
- * Tiltak for å hjelpe eleven å «føle seg hjemme» på skolen, inkludert mot til å innføre «ukonvensjonelle» tiltak
- * Støtte fra skolens ledelse

Hva gjør vi?

- * Elevfokuset intervensjonsmetode
  - * Psykoedukasjon
  - * Kognitiv restrukturering
  - * Avslappingsøvelser
  - * Eksponering
  - * Sosial ferdighetstrening
  - * Belønning

Hva mer gjør vi...

- * Foreldre/familie-fokusert intervensjon
  - * Etablering av gode rutiner
  - * Belønningssystemer
- * Intervensjon på systemnivå
  - * Godt samarbeid skole/hjem
  - * Kompetanseutvikling for lærerne
  - * Tilrettelegging/tilpassing av undervisning og måter å møte eleven på

Tiltak når årsakene er uklare

- * Tilbakeføre eleven så raskt som mulig
- * Bekrefte og gi positiv oppmerksomhet
- * Overse arbeid eleven ikke har gjort
- * Ikke fokusere på elevens «plager»
- * Massiv belønning for å være på skolen (atferdsavtaler)
- * Hindre tilgang til forlokkende aktiviteter utenfor skolen

Overordnet struktur

- * Nøkkelordet:
FORUTSIGBARHET
- * Oversikt og planer
- * Visuelle hjelpemidler

Oversikt

- * Hva skal gjøres
- * Hva skjer etterpå
- * Hva forventes – konkrete mål
- * Hva er viktig

Planer

- * Barneskole : visualisert dagsplan
- * Mellomtrinnet: Detaljert ukeplan
- * Ungdomsskolen: ukes oversikt med en justeringer

Anbefalte ukeplaner

MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORS DAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG

Sosiale utfordringer

- * Gjenkjennelsestrekk
  - * Opptatt av ting og aktiviteter
  - * Tar lite hensyn til mennesker rundt seg
  - * Fokuserer på munnen ved samtale
    - * Øyne - emosjonelt
  - * Opptatt av omgivelsene, rommet
    - * Fremfor mimikk
  - * Dårlig på gjenkjenne ansikt
    - * Felles interesse

Kommunikasjon:

- * Sosiale «lesevaner»
- * Blikk
- * Gester
- * Kroppsspråk
- * Mimikk
- * Stemme
- * Soner

Konsekvenser

- * Vanskelig
  - * å lære sosiale regler og normer
  - * å forstå følelser, - egne og andres
  - * å forstå årsak til følelsesmessige reaksjoner
  - * å forstå følelser knyttet til situasjoner

Overgangsutfordringer

- * Kravene for tilpasning øker
- * Endring av lekemønster
- * Mangler grunnleggende samspillsferdigheter
- * Vanskelig å opprettholde en samtale
- * Struktur for samtaler
- * «felles prosjekt»

Vennskap

- * Tilbaketrukket
- * Unngår sosialt samspill
- * Lite initiativ
- * Likegyldige
- * Ønsker
- * Sosialt klossete
- * Mangel av sosiale ferdigheter
- * Ensomhet

Familie

- * Lite hjelp uten diagnose
- * Slitne foreldre
- * Opplever maktesløshet
- * Mistro
- * Omsorgssvikt
- * Rettigheter

Sosiale vansker og misforståelser

- * Indirekte tale, ironi
- * Ustrukturert prat, «smal-talk»
- * Mange mennesker
- * Korrigeringer
- * Mas
- * Misforståelser
- * Å forstå andres mening - kritikk

«Boka om Nikolai»

- * Informasjon
- * Aksept
- * Forståelse

* Takk for oppmerksomheten!

* Lykke til videre

